

Bokanmälningar

Lars Pålsson Syll: Den dystra vetenskapen. Om national- ekonomins och nyliberalismens kris

Atlas, 2001, 178 s.

Den dystra vetenskapen är sannerligen ett anspråksfullt verk. I denna sin senaste bok förkastar Lars Pålsson Syll inte bara ekonomisk teori och nyliberal ideologi utan lyfter också fram några igenväxta stigar som dagens ekonomer uppmanas att börja trampa upp på nytt. En central fråga är om det finns en inneboende politisk tendens i det neoklassiska teoribygget. Ämnesvalet är alltså på samma gång omfattande, intressant och aktuellt, vilket gör det så mycket tråkigare att tvingas konstatera att allt för många av de förda resonemangen är illa underbyggda och väl tendentiösa. Kanske är resultatet på förhand givet när en neoklassiskt skolad ekonom med nyliberala politiska värderingar ska recensera en bok med undertiteln *Om nationalekonomins och nyliberalismens kris*, men efter detta beaktande av Gunnar Myrdals välkända uppmaning att redovisa sina ideologiska utgångspunkter vill jag understrika att mina huvudsakliga invändningar mot boken inte rör dess slutsatser som sådana utan hur författaren har kommit fram till dem.

Efter ett lite kortare inledningskapitel som med ett historiskt perspektiv förklarar vad nationalekonomi är, ägnas det andra kapitlet de två parhästarna ekonomism och nyliberalism. Pålsson Syll börjar med att granska nyliberalismen som han enligt känt mönster delar in i en rättighetsgrundad libertariansk och en effektivitetsgrundad ekonomisk tradition. När det gäller den rättighetsgrundade traditionen väljer

Pålsson Syll att korthugget argumentera mot Robert Nozicks teori om legitimt förvärvade rättigheter. Kritiken mot Nozick är välkänd. För det första kan deontologisk etik (per definition) ge upphov till konsekvenser som inte bedöms vara önskvärda. För det andra kan rättigheter som stärker negativ frihet (frånvaro av tvång) försvaga positiv frihet (förmåga att uppnå sina mål). Dessa invändningar i sak kryddas sedan med nedvärderande utsagor som att rättighetsförespråkare är inhumana och så förvirrade att de framför nytto baserade frihetsargument när de inte kan försvara rättigheternas konsekvenser, en svaghet som förvånar med tanke på att samma människor i nästa andetag sägs vara "elitistiska undantagsmäniskor". Ett riktigt lågvattenmärke i det här sammanhanget är påståendet att libertarianism skulle förhålla sig till liberalism som nazism till fosterlandskärlek eller som socialism till Stalinism! Med tanke på att just libertarianismen kännetecknas av ett konsekvent förkastande av all offensiv våldsanvändning framstår en sådan liknelse i rätt tveksam dager.

Behandlingen av den ekonomiska nyliberala traditionen är mer nyanserad. Läsaren får reda på att Adam Smith inte var någon dogmatisk frihetsförespråkare och att de så kallade harmonieekonomerna enligt Marx bara var vulgärekonomiska apologeter. I samband med en presentation av monetarismen framhålls normpolitikens pris och författaren hävdar att en sådan typ av politik är långt ifrån prisvärd. Speciellt

lågt i kurs står teorin om rationella förväntningar som onekligen var ett hårt slag för anhängarna av systematisk stabiliseringspolitik. Om denna teoris förklaringsvärde är högt ligger det förvisso nära till hands att anta att marknaden sköter sig bäst i frånvaro av statliga ingrepp. Men att det, som författaren låter påskina, skulle vara just därför som denna teori haft så stor genomslagskraft hos ekonomkåren bör man nog ställa sig skeptisk till, speciellt om man är intresserad av en akademisk debatt. Sådana anklagelser skulle tjäna en hel del på att framföras tillsammans med stödande bevis eller åtminstone indicier, istället för som i det här fallet på mer eller mindre lösa grunder. Tillsammans med public choice-skolan och Gary Beckers human kapitalteori avfärdas teorin om rationella förväntningar med den enkla invändningen att många människor i praktiken inte agerar som teorierna föreskriver. Det känns överflödigt att skriva det, men eftersom alla ekonomiska teorier innehåller förenklande antaganden krävs det en avvägning mellan deras förtjänster och brister när man ska värdera dem.

Förvisso stämmer det att ekonomiska teorier kan användas i den politiska debatten – synd vore det annars – men att teoriernas antaganden om personliga drivkrafter i allt för hög utsträckning påverkat ekonomernas människosyn måste nog låtas vara osagt. Jämfört med Pålsson Sylls formuleringar om ”marknadens flåbusar och deras penningdiktatur ... där pengar betyder allt och människor intet” framstår faktiskt de flesta neoklassiska ekonomers debattinlägg som både välgrundade och balanserade.

Bokens tredje kapitel handlar om ekonomerna i välfärdsdebatten. Tesen är att en grupp nyliberala ekonomer hävdar att marknader fungerar effektivt och därför borde lämnas ifred, fastän ekonomin i själva verket är instabil till sin natur samtidigt som den genererar orättvisa utfall. Fördelningsargument biter dock inte på dessa ekonomer som påstås vilja skapa ett ”två-

tredjedelssamhälle” i enlighet med ”de nationalekonomiska läroböckernas Walt Disney-värld”. En mer grundläggande kritik som framförs är att den ekonomiska analysen påstås vara allt för enkelspårig. Potentiellt viktiga mjuka variabler som förtroende, normer och samarbetsvilja utelämnas. Sådana förenklingar kan naturligtvis förvränga analyser och rekommendationer även om det för undertecknad förefaller långt ifrån klarlagt hur sådant socialt kapital samverkar med politiska ingrepp och ekonomiska utfall.

Ett annat intressant tankespår är att ekonomer tenderar att basera sina politiska rekommendationer på ekonomisk effektivitet framför andra värden. Detta kan förstås vara problematiskt om aktörer som förespråkar andra målsättningar utestängs från debatten. Samtidigt är ekonomisk effektivitet aldrig irrelevant – vem vill inte uppnå sina mål så effektivt som möjligt? I sitt häftiga utfall mot de ekonomer som allt för hårt klamrar sig fast vid sina forskningsresultat kastar Pålsson Syll emellertid ut barnet med badvattnet. Jämlikhetsfrämjande politik hävdas inte uppvisa några större nackdelar. Reglerna för A-kassan är inget problem, trots att välkända makrostudier av Nickell [1998] och Scarpetta [1996] och en ny mikrostudie av Carling, Holmlund & Vejsiu [2001] tydligt visar att högre ersättningsnivåer innebär högre arbetslöshet. Inte heller beror den höga arbetslösheten på att fackföreningarna är för starka, trots att Nickell & Layard [1999] visar just detta. Visserligen förespråkar Pålsson Syll själv löneförhandlingar på central nivå eftersom centralisering har visat sig ha en återhållande effekt på lönerna enligt den så kallade Calmfors-Driffill-kurvan. I det sammanhanget bör dock nämnas att Nickell & Layard [1999] framhäver att det behövs konkurrensfrämjande avregleringar på produktmarknaderna för att koordinering och samarbete mellan arbetsmarknadens parter ska kunna upprätthållas.

Efter den hårda domen över dagens ekonomer drar Pålsson Syll upp riktlinjerna för

vad framtidens ekonomer borde intressera sig för. Efter vad man kan förstå borde de i akademiska kretsar föga kända teorierna om en räntefri ekonomi studeras mer ingående och gärna också omsättas i praktiken. Varför inte börja med en övertalningskampanj i syfte att förmå människor att låna ut pengar utan att erhålla någon avkastning?

Betydligt lättare är det att hålla med om att Amartya Sen förtjänar fler efterföljare. Eftersom Pålsson Syll vill visa upp alternativ till det neoklassiska etablissemanget är dock det faktum att Sen häromåret tilldelades det så kallade Nobelpriset i ekonomi besvärande. Därmed kopplas ju Sen oundvikligen till de manliga amerikaner från Chicago som utgör beviset på att priset "överlevt sig självt". För att ändå få till det hela drar sig inte Pålsson Syll från att påstå att Sen belönades för att rädda prisets ära, som tydligen är beroende av utfallet av tidigare pristagares finansiella placeringar. Bortsett från detta akrobatiska nummer rymmer det här avsnittet en hel del av värde. Sens invändningar mot bland annat välfärdism (att bara värdera alternativ efter den välfärd eller nytta de skänker) borde diskuteras oftare med tanke på hur ofta utilitarismen, om än bara som referenspunkt, tas för given i den nationalekonomiska litteraturen.

Ett annat område som lyfts fram är de så kallade långa vågorna i ekonomin. Sådana empiriska regelbundenheter kan se ut på olika sätt och ha olika förklaringar, vilket gör det problematiskt att testa dessa teorier på traditionellt sätt. Den som vill vara elak kan hävda att vi nog måste vänta några hundra år innan vi har observerat fenomenen tillräckligt många gånger för att kunna dra någorlunda säkra slutsatser om dem. Inte desto mindre förmår dessa långa vågor fascinera och det avgörande problemet är nog om och hur de kan bakas in i modeller för ekonomisk tillväxt – inte exakt hur de bör testas mot data.

Boken avslutas med en introduktion av den kritiska realismens filosofi och vetenskapsteori. Det skulle leda för långt att

närmare ge sig in i detta metodologiska spörsmål. Jag nöjer mig med att defensivt förneka tesen att jämviktsanalysen helt saknar kontakt med verkligheten. Visst finns det gott om nationalekonomiska studier som drar abstraktionen mot sin yttersta gräns, men att på grund av detta döma ut all neoklassisk forskning är inte rättvist. Ett motexempel är den på senare tid uppbomstrande forskningen i politisk ekonomi, förtjänstfullt beskriven av Persson & Tabellini [2000] och Drazen [2000], som inte sällan behandlar den av Pålsson Syll efterlysta struktur inom vilken politiska och ekonomiska beslut fattas.

Det som slår mig när jag stoppar in *Den dystra vetenskapen* i bokhyllan är att den fråga som löper genom hela boken – om neoklassisk teori har en slagsida åt det nyliberala hållet – inte blivit besvarad. Frekvensen av slagord och politiska mantran är nämligen alldeles för hög för att lyckas övertyga om något sådant.

HENRIK JORDAHL

Doktorand i nationalekonomi vid
Uppsala universitet

Referenser

- Carling, K, Holmlund B & Vejsiu A, [2001], "Do Benefit Cuts Boost Job Finding? Swedish Evidence from the 1990s", under publicering i *Economic Journal*.
- Drazen, A, [2000], *Political Economy in Macroeconomics*, Princeton University Press, Princeton.
- Nickell, S, [1998], "Unemployment: Questions and Some Answers", *Economic Journal*, vol 108, s 802–16.
- Nickell, S & Layard, R, [1999], "Labor Market Institutions and Economic Performance", i Ashenfelter, O & Card, D (red), *Handbook of Labor Economics*, North-Holland, Amsterdam, New York & Oxford.
- Persson, T & Tabellini, G, [2000], *Political Economics: Explaining Economic Policy*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts & London.
- Scarpetta, S, [1996], "Assessing the Role of Labour Market Policies and Institutional Settings on Unemployment: A Cross-Country Study", *OECD Economic Studies*, nr 26, s 43–98.